

POSTANOWIENIE

15 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak

na posiedzeniu niejawnym 15 września 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa P.S. i K.S.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w G.
o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w G.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 30 marca 2022 r., I ACa 157/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. kosztami postępowania kasacyjnego obciąża pozwanego,**
pozostawiając ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o

charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący Bank S.A. w G. powołał się na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych dotyczących: a) możliwości badania abuzywności części postanowienia umownego, zawierającej warunek odpowiadający treścią normatywną przepisowi dyspozytywnemu prawa krajowego, który wszedł w życie po zawarciu umowy kredytu; b) kwalifikacji jako odrębnego postanowienia umownego, podlegającego samodzielnej ocenie pod kątem abuzywności, „elementu wyodrębnionego redakcyjnie zapisu (...) zobowiązującego kredytobiorcę do zapłaty na rzecz banku marży”; c) możliwości uznania za zgodę na stosowanie przepisów dyspozytywnych w miejsce postanowień umowy uznanych za abuzywne „woli stosowania przepisów dyspozytywnych” wyrażonej przez kredytobiorcę – konsumenta wprost w umowie kredytu „bezpośrednio nad podpisem kredytobiorcy” i d) okoliczności, które powinny podlegać uwzględnieniu przy badaniu, czy postanowienie umowne zostało sformułowane w sposób jednoznaczny w świetle art. 385¹ k.c.

Powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

Bliższa analiza wniosku nie pozwalała przyjąć, by w sprawie zakończonej zaskarżonym wyrokiem wystąpiła powołana przyczyna kasacyjna.

Przytoczone we wniosku wątpliwości w zestawieniu z zarzutami skargi i przedmiotem postępowania odnosiły się do konsekwencji zawarcia w umowie kredytowej powiązanej z walutą obcą (frankiem szwajcarskim) postanowień

umownych wyrażających ryzyko walutowe i odsyłających do kursu waluty indeksacji ustalanego przez bank przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie. Problematyka ta była wielokrotnie podejmowana w orzecznictwie Sądu Najwyższego w odniesieniu do zbliżonych treści umów kredytowych.

W judykaturze tej wyjaśniono w szczególności, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem kursu waluty obcej ustalanego jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów jego oznaczania, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji postanowienia takie są niedopuszczalne jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może prowadzić do upadku umowy w całości (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2023 r., I CSK 3629/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo).

Abuzywny charakter można przypisać również klauzuli ryzyka walutowego, jeżeli nakłada ona na kredytobiorcę nieograniczone, względnie nieproporcjonalne ryzyko walutowe, co wymaga oceny przez pryzmat pozostałych postanowień umowy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22). W judykaturze wskazano też, że klauzule spreadowe (kursowe) i klauzule ryzyka walutowego są ze sobą ściśle związane, ponieważ klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej sposób przeliczenia zobowiązań stron w celu ustalenia ich wysokości (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22). Wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu powiązanego z walutą obcą, do czego prowadziłoby dalsze wykonywanie udzielonego kredytu jako złotowego, niezależnie od sposobu ukształtowania jego oprocentowania, jest przy tym równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż umowę taką należałoby uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co prowadzi do wniosku, że po

wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe i przemawia za jej całkowitą nieważnością (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20, a także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22 i z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, a także – odpowiednio – wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22, z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., I CSK 2237/22 i powołane tam dalsze orzecznictwo).

Odnosząc się na tym tle wprost do wątpliwości powołanych we wniosku należało przede wszystkim zauważyć, że jakkolwiek Sąd Apelacyjny poświęcił znaczną część rozważań zastosowanym w umowie klauzulom przeliczeniowym, dotyczącym sposobu ustalania kursu waluty indeksacji, to jednak rozstrzygnięcie zostało oparte także o abuzywność postanowień umowy kredytu w zakresie implikowanego przez nie ryzyka walutowego. Sąd Apelacyjny wskazał w szczególności, że wprowadzenie do umowy kredytu zawieranej na wiele lat, przeznaczonego na nabycie nieruchomości stanowiącej zazwyczaj dorobek życia konsumenta, mechanizmu ryzyka kursowego (walutowego) wymagało szczególnej staranności ze strony banku, która nie została dochowana. Sąd podniósł również, że powodowie nie zdawali sobie sprawy z wielkości ryzyka związanego z zaciąganiem oferowanego im kredytu, które *de facto* odpowiadało wysokiemu ryzyku produktów spekulacyjnych.

W tym stanie rzeczy rozstrzygnięcie wątpliwości podniesionych w dwóch pierwszych zagadnieniach mogłoby mieć wpływ na prawidłowość zaskarżonego wyroku, a zarazem na wynik postępowania kasacyjnego, tylko przy założeniu, że trafne okazałyby się podstawy skargi kasacyjnej w zakresie, w jakim zarzucano w nich m.in., iż Sądy *meriti* błędnie przyjęły niewypełnienie przez bank obowiązku należytego poinformowania konsumenta o ryzyku kursowym (walutowym), względnie, że postanowienia umowne dotyczące ryzyka kursowego nie zostały sformułowane jednoznacznie. Zagadnienie prawne, mające stanowić podstawę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie może mieć jednak warunkowego charakteru, uzależnionego od zasadności poszczególnych zarzutów kasacyjnych. Podejście takie wymagałoby bowiem od Sądu Najwyższego oceny zasadności

podstaw kasacyjnych na etapie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, co jest niedopuszczalne (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2020 r., V CSK 153/20).

Niezależnie od tego, należało zwrócić uwagę, że postanowienie umowne regulujące sposób ustalenia kursu waluty indeksacji nie odzwierciedlało *in casu* treści przepisu prawa krajowego, odsyłającego do kursu średniego NBP (art. 358 § 2 k.c.), lecz należało je postrzegać jako określoną całość, której elementem była również nietransparentnie określana marża banku. Przedmiotem badania w aspekcie abuzywności powinno być tym samym w punkcie wyjścia postanowienie umowne ujęte w ten właśnie sposób, nie zaś wyłącznie jego określona część i tak też postąpiły Sądy *meriti*. Sformułowane we wniosku pytanie odrywało się w tym kontekście od okoliczności sprawy. Natomiast kwestia, kiedy określony warunek umowny ma na tyle odrębny charakter, że może podlegać samodzielnemu badaniu w aspekcie abuzywności, dotyczy siłą rzeczy oceny konkretnej umowy i nie może być analizowana w płaszczyźnie przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., której założeniem jest abstrakcyjny, ponadindywidualny charakter rozstrzyganego problemu.

W zakresie zagadnienia wskazanego jako trzecie, skarżąca nie wskazała, z czego wynika stojące u jego podstaw założenie, że powodowie wyrazili wprost w umowie kredytu wolę stosowania przepisów dyspozytywnych w przypadku powstania luki w związku z abuzywnością postanowień umowy. Także to zagadnienie odrywało się zatem od okoliczności sprawy. Bez względu na to spostrzeżenie, łatwo o zgodę, że wola taka musiałaby odnosić się do konkretnego postanowienia umownego i zostać wyrażona po uprzednim powzięciu przez konsumenta świadomości o jego abuzywności, co zakłada przekazanie konsumentowi koniecznych w tym celu informacji.

Problem zakresu i charakteru informacji, które powinien przekazać konsumentowi bank przy zawieraniu umowy kredytu powiązanej z walutą obcą, implikującej ryzyko kursowe, jest szeroko omawiany w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej; był on również wielokrotnie analizowany w judykaturze Sądu Najwyższego odwołującej się do dorobku Trybunału. W szczególności, w wyroku z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, wskazano -

nawiązując do miarodajnego orzecznictwa unijnego - że prawidłowa informacja powinna przede wszystkim uświadamiać konsumentowi - wyraźnie i z należytą powagą - że ryzyko silnej deprecjacji złotego jest trudne do oszacowania w perspektywie długookresowej i nie powinno być lekceważone (pozostaje realne), czemu nie czyni zadość podawanie „uspokajających” informacji o historycznych wahaniach waluty indeksacji w okresie nieproporcjonalnym do przewidywanego czasu trwania umowy kredytu, które może wręcz usypiać czujność kredytobiorcy i wywoływać wrażenie o hipotetycznym jedynie charakterze zagrożeń związanych z ryzykiem walutowym. Istotne jest również zwrócenie uwagi na powagę tego zagrożenia w aspekcie możliwego rozmiaru deprecjacji waluty krajowej, a w szczególności podkreślenie, że może być ona gwałtowna i drastyczna (przekraczać nawet kilkadziesiąt procent), z uwzględnieniem sytuacji majątkowej konkretnego konsumenta, decydującej o tym, jaki stopień deprecjacji waluty indeksacji przekraczać będzie granice jego zdolności do spłacania kredytu. Konieczna informacja co do tego, że konsekwencje silnej deprecjacji mogą być trudne do udźwignięcia dla konsumenta, nie powinna ograniczać się do ogólnego stwierdzenia o jej wpływie na wysokość zadłużenia czy nawet rat, ale obrazować ów wpływ konkretnymi wyliczeniami. Konsument powinien być też uświadomiony, że deprecjacja taka może powodować utratę zdolności do spłaty kredytu, z czym wiąże się poważne ryzyko utraty nieruchomości - stanowiącej częstokroć miejsce zamieszkania konsumenta - obciążonej hipoteką zabezpieczającą spłatę kredytu. W sytuacji, w której w umowie zawarto postanowienia ograniczające ryzyko walutowe obciążające konsumenta, powinien on zostać także poinformowany o sposobie ich działania i zasadach korzystania z nich, np. o możliwości żądania przewalutowania kredytu i czynnościach, które są nieodzowne do skorzystania z tej opcji.

W powołanym wyroku uznano również, że w świetle standardu wynikającego z prawa unijnego trudno uznać za wystarczające dane, których konieczność przekazania konsumentowi wynikała z rekomendacji „S” Komisji Nadzoru Finansowego dotyczącej dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie, do której odwoływała się skarżąca. Natomiast w późniejszym wyroku z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, sięgając również do

orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Sąd Najwyższy stwierdził, że ryzyko kursowe towarzyszące umowom pożyczki (kredytu) zawierany na bardzo długi czas jest na tyle poważne, że jeżeli ma nim być w całości obciążony pożyczkobiorca (kredytobiorca), to niezbędne jest przedstawienie mu nie tylko danych z okresu, kiedy nie miały miejsca zdarzenia powodujące istotne wahania kursu waluty, lecz także przedstawienie zagrożeń będących wynikiem zdarzeń nadzwyczajnych mogących spowodować 100 - 200% wzrost kursu.

Aplikacja tych reguł w konkretnych sprawach, z uwzględnieniem ogółu okoliczności zawarcia konkretnej umowy, stanowi domenę sądów *meriti*, a jej prawidłowość nie stanowi zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Z wniosku nie wynikało ponadto, jakie konkretne kwestie, istotne przy ocenie wypełnienia przez bank obowiązków informacyjnych, miałyby zostać pominięte przez Sądy *meriti* i w jaki sposób poruszony problem miałby przekładać się na wynik postępowania kasacyjnego, tym bardziej że – jak wynikało z wiążących Sąd Najwyższy ustaleń faktycznych – powodom przedstawiono m.in. historyczną symulację wahań kursów walut, które nie były znaczące i tłumaczono, że przy kredycie „w CHF” można osiągnąć niższą ratę, korzystniejszą dla domowego budżetu.

Należało tym samym odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2, art. 98 § 1-1¹, art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

(K.G.)

[ms]

